

2015

Summaries in English Resúmenes en Español

ISSN 1330-3724

HRVATSKI
iseljenički
ZBORNİK

Carlo Jovanović
1875

HRVATSKI ISELJENIČKI ZBORNIK 2015.

Hrvatska matica iseljenika
Zagreb, 2014.

Nakladnik / Publisher / Editorial

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation/Fundación para la Emigración Croata

Zagreb, Trg Stjepana Radića 3

E-mail: hmi-info@matis.hr

www.matis.hr

Za nakladnika / For the publisher / Por la editorial

Marin Knezović

Urednica / Editor / Editora en jefe

Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Board / Consejo Editorial

Marija Hećimović, Marin Knezović, Vesna Kukavica

Prevoditelji / Translators / Traductores

Neven Ferencić - za engleski/for English/croata - inglés

Darko Mažuranić - za španjolski/for Spanish/para español

Lektori / Language Editors / Correctores de estilo

Ivana Ujević - za hrvatski/for Croatian/croata

Željka Somun - za engleski/for English/inglés

Željka Somun - za španjolski/for Spanish/para español

Tajnica / Secretary / Secretaria

Snježana Đuričković

Fotografije / Photographs / Fotografias

Arhiva HMI, FAH, Ratko Mavar, Snježana Radoš

Design

Luka Gusić

DTP

Denona

Tiskara / Printing house / Imprenta

Denona

Naklada/Print run/Edición

1000

www.matis.hr/zbornik

HRVATSKI ISELJENIČKI ZBORNİK 2015.

CROATIAN EMIGRANT ALMANAC 2015

ANUARIO PARA LA EMIGRACIÓN CROATA 2015

ISSN 1330-3724

Naslovnica

Michele Canzio, Tommaso Da Rin, Francesco Beda: *Portret bana Ivana Mažuranića* (ulje na platnu, 1873.) • Vlasništvo: Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

Cover

Michele Canzio, Tommaso Da Rin, Francesco Beda: *Portrait of Ban Ivan Mažuranić* (oil on canvas, 1873.) • Property of the Croatian History Museum, Zagreb

Portada

Michele Canzio, Tommaso Da Rin, Francesco Beda: *Retrato del virrey Ivan Mažuranić* (Óleo sobre tela, 1873.) • Propiedad del Museo Histórico Croata, Zagreb

DJEČJA KNJIŽEVNOST Y GENERACIJE

Produkcija djela suvremene hrvatske književnosti za djecu i mlade doista je raznolika i bogata, procjenjuje dr. sc. Marina Gabelica s Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U želji da se ta literatura globalno približi mladim čitateljima, javlja se potreba za prevođenjem na svjetske jezike. Istovremeno, između knjiga i čitatelja Y generacije 21. stoljeća nastao je, osim jezičnog, novi jaz koji se tiče uporabe medija. U radu se navode uspješni projekti u Hrvatskoj kojima se želi potaknuti i tradicionalno čitanje knjiga i čitanje na digitalnim medijima. Iako knjiga ostaje tradicionalnim medijem, djeca i mladi su skloniji čitati na digitalnim medijima. Navode se postojeće digitalizirane baze književnih djela kao i digitalna djela renomiranih hrvatskih autora za djecu i mlade dostupna na više jezika na internetu.

Kada se u razgovorima o svjetskoj dječjoj književnosti spominje Hrvatska, mnogi se odmah prisjećaju velike književnice Ivane Brlić-Mažuranić. Iako je riječ o spisateljici koja je stvarala još početkom prošloga stoljeća, čini se da je ta autorica nekima postala sinonim za hrvatsku dječju književnost. Riječ je o prvoj ženi koja je postala dopisnim članom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, autorici koja je dva puta bila nominirana za Nobelovu nagradu za književnost (1931. i 1938.), a čiji likovi oživljeni u *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića* (1913.) i *Pričama iz davnine* (1916.) žive s hrvatskom djecom još i danas. Spomenimo i kako je nedavno internetski magnat Google za dan proslave 140. godišnjice Ivanina rođenja promijenio svoj logotip dodavši mu ilustracije iz priča te autorice. No malotko će znati da je u popularizaciji imena te naše književnice u digitalnim medijima veliku ulogu imala upravo multimedijaska adaptacija njezinih djela. Riječ je o međunarodnom projektu *Priče iz davnine* u produkciji Bulaja naklade koja je osvojila mnoge nagrade diljem svijeta, ujedno, taj je projekt približio književni klasik suvremenoj djeci 21. stoljeća.

Ta nam činjenica nameće pitanje – što je doista suvremena književnost? Pripadaju li suvremenoj književnosti samo suvremeni autori ili i književni klasik može bit suvremen ako ga današnja generacije djece rado prihvaćaju?

Zanimljivo je da suvremenom hrvatskom dječjom književnošću smatramo i djela nastala sredinom prošloga stoljeća: pjesnička zbirka Grigora Viteza *Prepelica* (1950.) i roman Ivana Kušana *Uzbuna na zelenom vrhu* (1956.) najavili su jedno drukčije shvaćanje dječje književnosti. Sedamdesete su godine 20. stoljeća u tom smislu bile posebno plodonosne. U tom razdoblju nastaju neka od najboljih ostvarenja hrvatske dječje književnosti gdje se ističu autori poput Nade Iveljić, Zvonimira Baloga, Paje Kanižaja, Luke Paljetka, Sunčane Škrinjarić, Hrvoja

Hitreca i drugih. Stoga Stjepan Hranjec (2008.)¹ zaključuje „da u tim sedamdesetim godinama 20. stoljeća zapravo počinje suvremena hrvatska dječja književnost”. Važno je istaknuti kako su djela spomenutih autora i danas rado čitana jer odgovaraju potrebama i interesima mladih suvremenih čitatelja. Jasno je da se od sedamdesetih godina do danas profilirao velik broj novih autora koji su nastavili istraživati i unositi raznolike novitete u hrvatsku dječju književnost. Kako Hranjec (2008.) zamjećuje, neki autori posežu za tradicionalnim strukturama poput usmene književnosti, narodnih i umjetničkih bajki te im nadijevaju „novo ruho” (npr. Nada Iveljić, Sunčana Škrinjarić, Višnja Stahuljak, Želimir Hercigonja, Snježana Grković-Janović i dr.) ili stvaraju novi, fantastični svijet (npr. Joža Horvat, Zvonko Todorovski, Sanja Lovrenčić, Jasna Horvat i dr.). Drugi će autori u dječju književnost unijeti nove teme ili strukture. Riječ je o romanima u kojima se javljaju zabranjene teme (npr. Miro Gavran, Maja Brajko-Livaković, Silvija Šesto-Stipančić, Nada Mihoković-Kumrić, Zoran Pongrašić, Nada Mihelčić, Želimir Hercigonja i dr.), kriminalističkim romanima (npr. Ivan Kušan, Dubravko Jelačić Bužimski, Pavao Pavličić, Hrvoje Kovačević, Ivona Šajatović i dr.) ili su to romani urbanih, svakodnevnih tema (npr. Sanja Pilić, Sanja Polak, Silvija Šesto-Stipančić, Zlatko Krilić, Ana Đokić-Pongrašić, Zoran Pongrašić i dr.).

Djela spomenutih autora, kao i mnogih drugih koje zbog manjka prostora ovdje nismo spomenuli, ali itekako zaslužuju čitanje, uglavnom su – suvremena, bez obzira na činjenicu jesu li njihovi autori danas aktivni. Suvremenost tih djela predodređena je činjenicom da ih današnja, suvremena djeca čitaju. Mnoga su od njih uvrštena na popis obvezatne lektire, javljaju se u dječjim časopisima i školskim čitankama.

Poveći popis kvalitetnih autora i njihovih djela daje naslutiti da se hrvatska dječja književnost može pohvaliti vrhunskom produkcijom svjetske razine. No, kako to već biva, i naše su prostore zahvatili slični problemi koji zaokupljaju i druge zemlje Europe i svijeta. S jedne strane, današnja se djeca i mladi sve manje samostalno odlučuju čitati knjige – u digitalnome dobu knjiga postaje tradicionalni medij. U takvom šarenom i bučnom okruženju, unatoč plodnoj i kvalitetnoj produkciji, knjiga sve teže dopire do svojih recipijenata. Neki hrvatski autori, poput vrhunske Nade Mihelčić, ili u Hrvatskoj iznimno popularnih Sanje Pilić, Sanje Polak i Silvije Šesto, koji itekako zaslužuju pozornost svjetskih čitatelja, ostaju skriveni unutar granica Lijepe Naše.

Prije svega, Hrvatska je – kako mnogi kažu – mala zemlja pa se i „slava” pojedinaca i pojedinih naslova uzda u manju populaciju mladih čitatelja. Riječ je o djelima pisanima na hrvatskome jeziku koji će zato teško konkurirati djelima pisanima na svjetskim jezicima kao što su engleski, njemački ili španjolski. Kao jedno od rješenja nudi se prevođenje odabranih i reprezentativnih djela na svjetske jezike, što bi svakako zahtijevalo i svojevrzni marketing potreban za promociju pojedinog autora. Mnogi su hrvatski autori imali čast (i sreću) da su njihova djela prevedena na

¹ Više o suvremenoj hrvatskoj književnosti: Hranjec, Stjepan (2008.), Suvremeni hod dječje hrvatske književnosti. Kolo (2008.) 3–4. URL: www.matica.hr/kolo/kolo2008_3.nsf/AllWebDocs/Suvremeni_hod_djecje_hrvatske_književnosti

neke od stranih jezika² što je možebitno utjecalo na prijam njihovih djela među većim brojem čitatelja.

S druge strane, katkad se zaboravlja da je danas cijeli svijet „globalno selo”, kako je McLuhan najavio još šezdesetih godina prošloga stoljeća. Spajanjem na internet, zapravo se spajamo s računalima, stranicama i bazama iz svih krajeva svijeta. Ta bi činjenica mogla pomoći u razbijanju nevidljive barijere koja stoji između suvremenih hrvatskih autora i njihovih mogućih čitatelja, što bi knjige s polica lokalnih knjižnica moglo dovesti u domove ljubitelja pisane riječi diljem svijeta.

Digitalni mediji i suvremena dječja književnost u Hrvatskoj

Iako bismo ovo poglavlje rado nazvali *Hrvatska digitalna dječja književnost*, takav bi naslov bio ponešto preuveličan. Mogli bismo zaključiti: imati vlastitu produkciju književnih digitalnih djela nešto je čemu težimo, ali prema tome smo cilju zasad napravili samo početne korake.

Stanje u Hrvatskoj u mnogočemu je slično onome u većini europskih zemalja – naša su djeca i mladi vjerni korisnici digitalnih medija, ponajprije interneta. Isto tako, hrvatsko se tržište digitalnih djela postupno prilagođava novim generacijama i njihovim interesima. No to je tržište u prvome redu usmjereno na dva oblika interakcije s djecom – zabavu i učenje. Riječ „zabava” privući će mlađe korisnike, a edukativni će karakter tih materijala ohrabriti roditelje da svojoj djeci priušte, točnije – kupe ta digitalna djela. Na hrvatskom se tržištu zato može naći mnoštvo raznolikih digitalnih materijala u obliku interaktivnih CD-ova, učilica, videoigara i slično, dok se tržište namijenjeno knjizi i čitanju u tim digitalnim prostorima razvija nešto sporije. Ipak, i u tome području postoje kvalitetni i pozitivni primjeri, a o čemu će biti riječi nešto poslije u radu.

Naočigled nepovoljna situacija zapravo je dobar pokazatelj općega stanja u društvu – tržište knjiga kao tradicionalnoga medija u svojevrsnom je padu, pa se bojazan od neprofitabilne knjige javlja i kod izdavača digitalnih djela. Ti će izdavači radije objavljivati materijale koji su prema njihovoj mišljenju „konkretniji” od knjige; koristeći se lajtmotivima iz poznatih književnih djela, a kojima aludiraju na tradicionalnu vrijednost svojih proizvoda, unutar – ne korica knjige nego plastičnog omota DVD-a – ponudit će pregršt zabavnih zadataka i igara u kojima poznati likovi poput Šegrta Hlapića ili Alice iz Zemlje čudesa mlade recipijente vode kroz slova i matematičke jednadžbe.

Stanje na tržištu zapravo je indikativno kada razmišljamo o tome utječe li tržište/mediji na htijenja publike, ili publika utječe na tržište – pitanje koje slično staroj zagonetki, „što je bilo prije – kokoš ili jaje? ”. Doista, generacije mladih Hrvata, jednako kao njihovi vršnjaci diljem svijeta, oduševljeni su različitim mogućnostima digitalnih medija. Iako ne možemo sa sigurnošću

² Za više informacija o prijevodima hrvatskih djela na svjetske jezike pogledati: Danev, Marina. (2014.), *Knjige hrvatskih autora prevedene na svjetske jezike*. Zagreb, Knjižnice grada Zagreba

tvrditi da su upravo digitalni mediji odgovorni za slabije zanimanje za knjigu, činjenica jest da i kod nas stalno slabi zanimanje za čitanje.

Taj su (svjetski) problem prepoznale i hrvatske krovne institucije. Nakon plodonosne konferencije „Poticanje čitanja: njemačka iskustva i hrvatske perspektive”, koju je u listopadu 2012. godine organizirao Goethe-Institut Kroatien, a na kojoj se okupilo mnogo predstavnika knjižnica, nakladnika, akademskih i strukovnih udruga, stvorila se jedna pokretačka sila koja je apelirala na mjerodavne institucije (Ured Predsjednika RH, Vladu RH, Ministarstvo kulture RH i Ministarstvo MZOŠ) od kojih su zahtijevali osnutak službenog, radnog tijela čije će zadaće, među ostalim, biti pripremanje i provedba nacionalne strategije poticanja čitanja.³

Pozvane su institucije reagirale relativno brzo; u ožujku 2014. godine održan je prvi sastanak Povjerenstva za izradu Nacionalne strategije poticanja čitanja u sastavu od 30 članova koje je imenovala ministrica kulture RH, Andrea Zlatar Violić. Unutar Povjerenstva osnovao je šest skupina, s obzirom na interesno područje: Odgoj i obrazovanje – Škola i čitanje, Odgoj i obrazovanje – Predškola i čitanje, Institucije (knjižnice i čitanje), Izdavači i čitatelji, Hrvatski autori i čitanje i E-knjiga. Na sastanku su izloženi rezultati istraživanja Ministarstva kulture i Nacionalne i sveučilišne knjižnice koji pokazuju da se trenutačno u hrvatskim osnovnim i srednjim školama te knjižnicama provode mnogi programi poticanja čitanja. Tako su se 323 odgojno-obrazovne ustanove prijavile na 478 programa poticanja čitanja; 140 knjižnica prijavilo je 367 svojih programa, a Ministarstvo kulture dodatno sufinancira još 19 programa.⁴

Još jedan važan pokazatelj jest da se u mnoštvu spomenutih projekata pojam čitanja više ne sagledava samo kao tradicionalno shvaćeno *čitanje knjiga*. U tom se procesu osmišljavaju i različiti načini poticanja čitanja na djeci bliskim digitalnim medijima.

Iz navedenoga je vidljivo da se (u mnogočemu spori) sustav trudi prilagoditi htijenjima suvremenoga društva. Uza sve pohvale odgojno-obrazovnim i kulturnim institucijama (posebice školskim i mjesnim knjižnicama koje su u posljednjem desetljeću jako produktivne), istodobno ćemo zamijetiti kako je samo hrvatsko tržište još nedovoljno aktivno – katkad se čini da ovisi o entuzijazmu malobrojnih kreativaca. Naime, ova kritika tiče se spomenutih izdanja čiji je glavni cilj zabava ili učenje – što je samo po sebi dobrodošlo – ali koja istodobno knjigu i čitanje guraju u drugi plan.

Mladi korisnici digitalnih medija danas s lakoćom mogu pristupiti velikoj bazi digitalnih djela od kojih su mnoga besplatna ili prilično jeftina. Jednostavnim pretraživanjem na internetu dospjet će na razvikane stranice poput *iTunes* ili *Google Play*, te će jednim klikom miša na svoje uređaje preuzeti raznolike igre i interaktivne priče. Riječ je uglavnom o djelima na engleskom

³ Više o tome dostupno na poveznicama. URL: <<http://web.ffos.hr/poticanjecitanja/>> i <<http://hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/681>>

⁴ Više na poveznici. URL: <<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=10213>>. Spomenimo i prvu nacionalnu kampanju za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja „Čitaj mi”, u organizaciji Hrvatskoga knjižničarskog društva – Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež, UNICEF-a, Hrvatskoga pedijatrijskog društva, Hrvatskoga čitateljskog društva, Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti i Hrvatskog logopedskog društva. URL: <<http://www.citajmi.info/naslovna>>

ili španjolskom jeziku, što je posve razumljivo s obzirom na to da je riječ o tržištu namijenjenom široj, svjetskoj populaciji. Mladi Hrvati će, osim učenja stranoga jezika, imati manje koristi od tih djela nego što bi im to moglo pružiti čitanje, primjerice, njihovih lektirnih djela ili poznatih književnih djela na materinskom jeziku priređenih za digitalne medije.

Spomenuta primjedba navodi i na jedan pozitivan zaključak: svjetsko je tržište popularnih digitalnih djela doista procvalo, ali s obzirom na to da ta djela nastaju pretežito od literarno slabijih proizvođača, uz časne iznimke, riječ je o djelima lošije kvalitete. S druge strane, hrvatsko tržište još nije osvijestilo prednosti proizvodnje digitalnih književnih djela i najviše se bavi izdanjima zabavnoga i edukativnoga karaktera. Ta nam činjenica, kritizirana prije u tekstu, zapravo može ići u prilog. Budući da su se i velike institucije u RH angažirale u poticanju čitanja čak i na području digitalnih medija, jedino što nam preostaje jest posljednja karika – proizvodnja kvalitetnih digitalnih djela na hrvatskome jeziku. Bliskom suradnjom istaknutih hrvatskih autora i nakladnika, mogli bismo izbjeći spomenuti svjetski problem hiperprodukcije loše kvalitete i stvoriti zavidnu bazu kvalitetnih digitalnih književnih djela na hrvatskome jeziku.

Taj bi se prijedlog mogao shvatiti kao poziv na suradnju izdavača u Hrvatskoj, ali i izvan granica Lijepe Naše te poznatih hrvatskih autora čija bi se djela vrlo lako mogla prirediti za digitalne medije, možebitno i u dvojezičnom obliku. Na taj bi se način plodna i kvalitetna hrvatska književna produkcija mogla približiti suvremenim mladim Hrvatima u Hrvatskoj i šire.

Pozitivni primjeri

Kako to izgleda kada se udruže snage nakladnika i institucija u proizvodnji digitalnih književnih djela, najbolje pokazuje primjer Bulaja naklade i CARNet-a.

Prije svega, valja predstaviti odličan projekt pod nazivom **eLektire**⁵. Riječ je o projektu nastalom na inicijativu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, a u realizaciji CARNet-a (**Hrvatske akademske istraživačke mreže**)⁶ i **Bulaja naklade**⁷. Na stranicama kojima mogu pristupiti svi učenici, studenti te njihovi nastavnici i profesori, mnoštvo je cjelovitih djela hrvatskih i stranih pisaca s popisa obvezne školske lektire. Zasad je ondje tristotinjak knjiga uz obilje multimedijских sadržaja (zvučnih i videozapisa), a cilj je projekta objaviti sva djela koja se nalaze na spomenutom popisu. Jednostavnim pretraživanjem stranica, učenici imaju prigodu upoznati autore čija djela čitaju, preuzeti brojna lektirna djela na svoja računala ili e-čitače, dodatno se informirati i uživati u lektiri na posve novi način.

⁵ Portal eLektire. URL: <<http://lektire.skole.hr/>>

⁶ CARNet. URL: <<http://www.carnet.hr/>>

⁷ Tvrtka Alt F4 d.o.o. – Bulaja naklada postoji od 1998. i specijalizirala se za elektroničko izdavanje knjiga, edukativnih i kulturnih sadržaja. URL: <<http://www.bulaja.com>>

Slika 1: Početna stranica portala eLektire

Uz digitalizirane knjige dostupne na eLektiri, svakako valja spomenuti **Bulaja nakladu**⁸ koja je vodeći hrvatski izdavač elektroničkih knjiga i multimedijjskih sadržaja. Taj je autorski dvojac (Helena i Zvonimir Bulaja) svjetsku slavu stekao nagrađivanim međunarodnim projektom *Priče iz davnine* hvaljene hrvatske autorice Ivane Brlić-Mažuranić. Riječ je o multimedijjskim obradama poznatoga hrvatskog klasika objavljenog u dva dijela (dva CD-ROM-a). *Priče iz davnine* sadržavaju osam animiranih interaktivnih priča u adaptaciji međunarodne ekipe animatora, glumaca, glazbenika, ilustratora i programera, uz mnoge dodatne sadržaje. Brojnost nagrada s međunarodnih festivala svjedoči popularnosti toga projekta koji je ubrzo postavio nove standarde u e-izdavaštvu te hrvatski klasik približio čitateljima diljem svijeta.

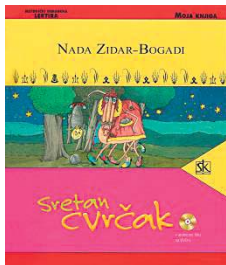
Slika 2: Dva interaktivna CD-ROMa Bulaja naklade *Priče iz davnine* I. B. Mažuranić

⁸ Više o izdanjima Bulaja naklade možete pročitati na njihovim stranicama na hrvatskome ili engleskom jeziku. URL: <<http://www.bulaja.com/FAIRYTALES/>>

Uz hvaljeni multimedijски projekt na engleskom, njemačkom i hrvatskom jeziku, u svojoj ponudi Bulaja naklada ističu 3 CD-ROM-a pod nazivom *Klasici hrvatske književnosti* na kojima se nalaze cjeloviti tekstovi brojnih djela hrvatskih književnih klasika, antologijskih pjesama u tekstualnom i zvučnom zapisu te veliki broj dramskih tekstova uz videozapise. Bulaja naklada izdala je i nekoliko hrvatskih izdanja glazbenih računalnih igara (*Orašar, Alisa i Vivaldijeva Četiri godišnja doba* i *Mozartova čarobna frula*) nastalih u produkciji sa Studijom Mobile iz New Yorka. Nedavno su počeli projekt eksperimentalnoga interaktivnog filma *Mehaničke figure* nadahnuta Nikolom Teslom, a čiji je cilj ponovno okupiti umjetnike iz različitih dijelova svijeta u jedan zajednički umjetnički projekt.

Također, Bulaja naklada 2003. godine organizirala je i festival/konferenciju digitalne kreativnosti „Digital Exchange Croatia – DECro”. Tom su prigodom u Hrvatsku doveli veći broj stručnjaka iz područja digitalne umjetnosti i na taj su način Hrvatsku pionirski otvorili svjetskoj kulturnoj i književnoj digitalnoj sceni.

Uz spomenutu nakladu Bulaja, koja se konkretno bavi multimedijom, na hrvatskom se tržištu katkad dogodi zanimljiv spoj medija kada se uz slikovnicu, priču ili zbirku priča objave i popratni materijali kao što su animirani filmovi ili zvučni zapisi. Takav je primjerice *Sretan cvrčak* autorice Nade Zidar-Bogadi. Riječ je o zbirci autorskih basni koja je ujedno na popisu lektire za drugi razred osnovne škole. Uz lijepo ispričane moderne basne, obogaćene popratnim metodičkim materijalima, je DVD s animiranim filmom nastalim prema basni *Sretan cvrčak* u režiji Marijana Lončara, a koji je nagrađen na Danu hrvatske animacije 2004. godine. Spomenimo samo da je Nada Zidar Bogadi, uz mnoge igrokaze, priče i pjesme (od kojih su neki i prevedeni na strane jezike), u svijetu ponajviše poznata po svojoj haiku poeziji koja joj je priskrbila priznanja u zemlji i inozemstvu.

Slika 3: Nada Zidar-Bogadi, *Sretan cvrčak* – knjiga i CD

Dvojac Bruno Kuman i Ivana Guljašević (**Igbuka d.o.o.**)⁹ već se mnogo godina bavi objavljivanjem knjiga i slikovnica, ilustracijom i animacijom. U svojim izdanjima trude se spojiti priču i audiovizualnu umjetnost. Bruno Kuman, mladi hrvatski autor više je puta objavio slikovnice (npr. *Pauk Praško, Muha Zunza, Riblja škola, Kako je snijeg pao*) u kojima donosi zanimljivu priču popraćenu animiranim filmovima kvalitetne hrvatske ilustratorice i animatorice Ivane Guljašević. Zanimljivo je da su ta izdanja objavljena i na engleskom jeziku te tako dostupna i široj publici. Ivana Guljašević, ilustratorica i animatorica, svestrana je hrvatska umjetnica koja i sama objavljuje priče. Tako se i uz njezine slikovnice nalaze popratni materijali kao što su animirani filmovi i glazba (npr.

⁹Igbuka.d.o.o. URL: <<http://www.igbukad.o.o.hr/page/read/id/3>>

Čarapojedac, Tri strašna zmaja, Čovječuljak Snovuljak, Amo-tamo). I ta su izdanja dostupna na engleskom jeziku.

Slika 4: Bruno Kuman i Ivana Guljašević, *Riblja škola* – knjiga i CD

Čini se da je tandemski rad vrlo uspješna formula za izdavanje zanimljivih naslova. Tako i **Kašmir promet**¹⁰ (Kašmir Huseinović i Andrea Petrlik Huseinović) objavljuje djela dječje književnosti, a među ostalim i slikovnice koje su prevedene na više svjetskih jezika (francuski, njemački, španjolski, mađarski, korejski, kineski, turski, slovenski...). Njihova su djela uključena u međunarodnu zbirku Chihiro

Art Museuma u Japanu, također, Kašmirove knjige četiri su godine zaredom uvrštene među najljepše oblikovane knjige svijeta – Povjerenstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu odabralo je nekoliko njihovih knjiga (*The Blue Sky / Plavo nebo*, *Ciconia Ciconia* Andreje Petrlik Huseinović i *Poruku* Voje Radoičića) za predstavnike hrvatske nacionalne kulturne baštine u sklopu projekta Međunarodna dječja digitalna knjižnica. Njihove su slikovnice na raznim jezicima dostupne čitateljima koji ih besplatno mogu pročitati na stranicama ICDL-a¹¹ (International Children's Digital Library). Interaktivna dječja knjiga za iPhone i iPad s likom slonića Oscara nalazi se i na stranicama iTunesa¹²; objavljena je na hrvatskom i engleskom jeziku i to ju čini dostupnom djeci diljem svijeta.

Slika 5: Kašmir Huseinović i Andrea Petrlik Huseinović, *Oscar*

Zanimljivo je opaziti kako se i časopisi za djecu i mlade u Hrvatskoj svojim sadržajima prilagođavaju novim, digitalnim generacijama. Danas se među popularnijim dječjim časopisima u Hrvatskoj, koji su potpuno ili dijelom posvećeni književnosti, ističu časopisi za mlađe razrede osnovne škole **Prvi izbor** (Mozaik knjiga)¹³, **Radost** (Naša djeca)¹⁴, **Smib** (Školska knjiga)¹⁵ i za starije razrede **Modra lasta** (Školska knjiga)¹⁶. Na spomenutim se poveznicama može doznati više

¹⁰ Kašmir promet. URL: <<http://www.kasmir-promet.hr/index.htm>>

¹¹ International Children's Digital Library. URL: <<http://en.childrenslibrary.org>>

¹² Poveznica na interaktivnu priču. URL: <<https://itunes.apple.com/hr/app/book-more/id508401019?mt=8&ls=1>>

¹³ Dječji časopis Prvi izbor. URL: <<http://www.mozaik-knjiga.hr/prvi-izbor>>

¹⁴ Dječji časopis Radost. URL: <http://www.nasa-djeca.com/index.php?option=com_content&task=view&id=328&Itemid=25>

¹⁵ Dječji časopis Smib. URL: <http://www.skolskaknjiga.hr/hrv/page.asp?cID=casopisi&eID=smib_ocasopisu>

¹⁶ Časopis za mlade Modra lasta. URL: <http://www.skolskaknjiga.hr/hrv/page.asp?cID=casopisi&eID=m1_ocasopisu>

Hrvatske e-knjige u formatu za e-čitače mogu se naći na internetu npr. Besplatne e-knjige (<http://free-knjige.blogspot.com/>), a izvor informacija i poveznica pronađite na ažuriranim stranicama Knjižnica grada Zagreba (www.kgz.hr), gdje smo i zatekli ove mlade čitatelje.

o samom časopisu, prelistati prethodni brojevi, poslati vlastiti prilozi i slično. Uz to, na mrežnim stranicama **Radosti**¹⁷ djeca mogu i aktivno istraživati sadržaje časopisa. Spomenimo i kako uz časopis **Smib** svaki mjesec izlazi takozvani *Smibodar*, CD-ROM s edukativnim sadržajima, igricama i animiranim filmom.

U osuvremenjivanju materijala i sadržaja namijenjenih djeci i mladima aktivno su se uključili i veliki izdavači školskih udžbenika **Profil**¹⁸ i **Školska knjiga**¹⁹. Tako je od ove školske godine (2014./2015.) učenicima hrvatskih škola omogućeno nastavne sadržaje dane u modernim školskim udžbenicima pratiti i s pomoću digitalnih inačica koje su obogaćene dodatnim multimedijским materijalima. Prednosti digitalnih udžbenika su mnogobrojne. Uz audiovizualne zapise, 3D animacije, popratne filmove i interaktivne zadatke, učenici mogu aktivnije obrađivati ili ponavljati sadržaje. Također, učiteljima se nude digitalizirani priručnici u kojima se nalaze dodatni nastavni materijali, listići i zadatci kojima mogu obogatiti svoju nastavu. Iako se u hrvatskim školama prednost još daje tradicionalnim udžbenicima u papirnatom izdanju, mnoštvo dodatnih materijala kojima izdavači redovito opskrbljuju svoje korisnike, kao i novi, digitalni udžbenici čine nastavu u hrvatskim školama modernijom.

Uz nove oblike izdavaštva, prije svega u obliku digitalnih udžbenika ili knjiga i popratnih multimedijских materijala, hrvatska je književna i kulturna scena ponajprije otvorena digitalizaciji književnih djela. Tako će se na brojnim mrežnim stranicama pronaći pregršt digitaliziranih knjiga spremnih za čitanje na računalu, tabletima i e-čitačima.

Prije nekoliko godina dva su vodeća telekomunikacijska operatera pokrenula i svoje e-knjižare: **Planet9**²⁰ (T-com), s osvrtnom na školsku lektiru²¹ i **e-Knjižara Vip**²² sa zanimljivijim poglavljem

¹⁷ Portal časopisa Radost. URL: <<http://www.radost.hr/>>

¹⁸ Profilo vi digitalni udžbenici. URL: <<http://www.digitalniudzbenici.hr/profilklik.html>>

¹⁹ Digitalni udžbenici Školske knjige. URL: <<https://www.skolskiportal.hr/clanak/562-preuzmi-svoj-digitalni-udzbenik/>>

²⁰ E-knjižara Planet9. URL: <<http://planet9.hr/>>

²¹ Lektira Planet 9. URL: <<http://planet9.hr/catalog/channel/ah9b/lektira/>>

²² E-knjižara VIP. URL: <<http://eknjizara.vip.hr/index.html>>

Književnica Nada Zidar Bogadi

„romaniza mlade”²³. Napomenimo kako se među ponudjenim djelima mogu naći i djela na stranim jezicima.

Valjalo bi spomenuti i e-knjižare kao što su: **TookBook**²⁴, koja u svojoj ponudi također nudi romane za mlade, priče i pjesme te školsku lektiru; **eLibrika**²⁵ – portal koji nudi e-izdanja većih i manjih nakladnika: CARNetovi **Bookvica**²⁶ i **Lamaro digital**²⁷. Spomenimo i bazu besplatnih elektroničkih knjiga **Društva za promicanje književnosti na novim medijima**²⁸ koja je pretežito namijenjena odraslima, ali je svejedno riječ o vrijednom projektu promocije e-čitanja koji među svojim ciljevima i navodi promociju hrvatske pisane riječi među iseljenicima kojima je „suvremena hrvatska knjiga relativno nedostupna”.

Za sve koji bi u svome domu, iako možda daleko od Hrvatske, željeli uživati u izabranim naslovima hrvatskih književnika, od velike će koristiti zasigurno biti i besplatna **Zbirka književnih djela na hrvatskome jeziku**²⁹.

Projekt **digitalne-knjige.com**³⁰, koji autori nazivaju „novim pogledom u svijet hrvatske književnosti”, nudi brojna izdanja koja besplatno ili uz naknadu možete preuzeti na svoja računala. Autori ističu kako je njihov cilj „hrvatsko kulturno nasljeđe, a ponajprije vrijedne i znamenite knjige hrvatskih pisaca, spasiti od zaborava, propadanja i nečitavanja te ih učiniti što dostupnijima svim građanima ove zemlje”.

Besplatne e-knjige u formatu koji odgovara e-čitačima danas se mogu naći na brojnim hrvatskim stranicama (npr. **Besplatne e-knjige**³¹), a vječni izvor kvalitetnih informacija i poveznica uvijek se može pronaći na ažuriranim stranicama **Knjižnica grada Zagreba**³²

S obzirom na to da se u prethodno navedenim e-knjižarama ponajprije mogu naći digitalizirani naslovi poznatih autora, nije suvišno spomenuti i projekt CARNeta. U svojim nastojanjima da

²³ Romani za mlade VIP. URL: <<http://eknjizara.vip.hr/kategorije.html?subCategory=1079>>

²⁴ E-knjižara Tookbook. URL: <<https://library.tookbook.com/>>

²⁵ E-knjižara eLibrika. URL: <<http://www.elibrika.com/>>

²⁶ E-Knjižara Bookvica. URL: <<https://bookvica.eduknjizara.hr/eduKnjizara/pocetna>>

²⁷ E-Knjižara Lamarodigital. URL: <<https://lamarodigital.eduknjizara.hr/carnet/>>

²⁸ Društvo za promicanje književnosti na novim medijima. URL: <<http://www.elektronickeknjige.com/>>

²⁹ Zbirka književnih djela na hrvatskome jeziku. URL: <<http://dzs.ffzg.unizg.hr/popis.htm>>

³⁰ Digitalne knjige. URL: <<http://www.digitalne-knjige.com/naslovna.php>>

³¹ Besplatne e-knjige. URL: <<http://free-knjige.blogspot.com/>>

³² Knjižnice grada Zagreba. URL: <www.kgz.hr>

Zagreb • Hrvatski centar za dječju knjigu • CARNet nudi eduKnjižaru, dajući korisnicima besplatni tečaj za samostalno učenje izrade e-knjiga <https://loomen.carnet.hr/course/view.php?id=3287>

djeci i mladima približi e-knjige, CARNet nudi i mnoge edukacije, među kojima je i **eduKnjižara**. CARNetov projekt „svima zainteresiranima daje mogućnost objave vlastitih sadržaja poput e-udžbenika, e-knjiga i raznih digitalnih obrazovnih sadržaja”³³. CARNet je također korisnicima ponudio besplatni tečaj za samostalno učenje izrade e-knjiga, **Loomen**³⁴.

S obzirom na mnoštvo dostupnih materijala i besplatnih edukacija, nadamo se da će se nove generacije mladih autora okušati u stvaranju digitalnih djela te da će tržište digitalne dječje knjige u Hrvatskoj vrlo brzo zasjati u punome sjaju.

Umjesto zaključka – novi početak u digitalnoj epohi

Kao zaključak bismo mogli navesti sljedeće: hrvatska je književna produkcija za djecu i mlade doista bogata. U nas postoje izvanredni književnici i književnice čija djela lako mogu konkurirati svjetski cijenjenim naslovima. Štoviše, sa sigurnošću bismo mogli reći da se u Hrvatskoj svako malo pojavi djelo koje bi i na svjetskoj sceni moglo ostaviti snažan utjecaj. No ta je mogućnost mnogim hrvatskim autorima uskraćena, ponajprije jer zahtijeva da se njihova djela prevode na svjetske jezike, a što zahtijeva određene financijske izdatke koji su im nedostupni. Nekolicina hrabrih autora, od kojih su neki i spomenuti u ovome radu, odlučila se na taj pothvat i postigli su dostojan uspjeh.

Istodobno, Hrvatsku je zahvatio sličan trend kao i u ostatku svijeta – djeca i mladi vjerni su korisnici digitalnih medija te se sve teže odlučuju čitati knjige. Krovne institucije u RH prepoznale su potrebu promicanja čitanja, pa čak i onoga koje se tiče digitalnih medija. Stoga se pokreću mnogi projekti u kojima se mlade želi potaknuti na čitanje knjiga, ali i čitanje i stvaranje u novim medijima.

³³ CARNet upute. URL: <<http://www.europrojekti.eu/preko-carneta-do-vlastite-e-knjige/>>

³⁴ Loomen. URL: <https://loomen.carnet.hr/course/view.php?id=3287>

Tražilica s likovima iz djela I. Brlić Mažuranić Čudnovate zgode šegrta Hlapića • Produkcija e-knjiga u RH za djecu i mlade stalno raste ponajprije njihovih lektira – takvi su projekti odličan prvi korak prema osuvremenjivanju pristupa dječjoj književnosti. Odmah zaguglajte portal eLektire <http://lektire.skole.hr/>

Produkcija digitalnih knjiga u Hrvatskoj ponajviše se temelji na digitalizaciji književnih sadržaja pa tako i onih za djecu i mlade (ponajprije njihovih lektira) – takvi su projekti kvalitetan prvi korak prema osuvremenjivanju pristupa dječjoj književnosti. Isto tako, možemo zaključiti da se njima stvara dobar most između djela i čitatelja kojima ta djela nisu dostupna. S druge strane, proizvodnja istinskih djela digitalne dječje književnosti, djela koja bi se potpuno prilagodila za novi medij, zahtijeva dodatni angažman autora, izdavača i samoga tržišta. S obzirom na to da je manji broj takvih djela koji do danas postoje uspio postići izniman uspjeh na svjetskoj razini, za očekivati je da, uz malo volje, hrabrosti i truda, hrvatsku književnost u digitalnim medijima očekuje sjajna budućnost.

Štoviše, sigurni smo da će hrvatski autori u digitalnome izdavaštvu vrlo brzo steći status originalnog i prepoznatljivog brenda, kao što je hrvatska kravata³⁵.

³⁵ Preporučujemo čitanje digitalnog djela hrvatskog autora Božidara Prosenjaka *The cravat story* na ICDL-ovim stranicama. URL: <http://www.childrenslibrary.org/icdl/BookPreview?bookid=devthec_00040010&tab=creator800&route=advanced&lang=English&msg=&ilang=Croatian>

SUMMARY

CHILDREN'S LITERATURE FOR GENERATION Y

The production of contemporary Croatian literature for children and youth is truly diverse and rich. With the desire to bring these works closer to readers outside the borders of Croatia comes a need to translate them into other languages in order to bridge the gap between these books and readers around the world. At the same time a new gap has appeared between these works and readers in the 21st century and it concerns the media they are presented in – print books are gradually becoming a traditional medium, and children and youth are faithful users of digital media. This article cites the successful projects in the Republic of Croatia that aim to encourage both traditional print book reading and reading on digital media. It cites the existing digitalised databases of works of literature and the digital works of renowned Croatian authors of literature for children and youth available in other languages.

The production of digital books in Croatia is primarily based on the digitalisation of literary content, including content targeted to children and youth (above all required reading content in education) – projects of this type are a quality first step towards modernising access to literature for children. Likewise, we can conclude that they create a solid bridge between the works and readers for whom these works are not accessible. On the other hand, the production of literature for children that is truly digital – books that would be entirely adapted to the new media – requires the engagement of the author, the publisher and of the market itself. Considering that there is a small number of books of this kind that have to date managed to achieve great success at the global level, it is to be expected that, with a little good will, courage and effort, Croatian literature in digital media can look forward to a brilliant future.

RESÚMEN

LA LITERATURA INFANTIL DE LA GENERACIÓN Y

En el ámbito de la literatura contemporánea croata, la producción de obras para jóvenes y niños es realmente variada y abundante. Con el propósito de acercar estas obras también a los lectores que viven fuera de las fronteras de Croacia, surge la necesidad de traducir estas creaciones literarias a idiomas extranjeros para superar la barrera entre las obras y los lectores dispersos por el mundo. Por otra parte, surgió otro obstáculo entre libros y lectores en el siglo 21, debido a los medios, porque el libro se está transformando poco a poco en un medio tradicional, mientras que los jóvenes y niños son fieles usuarios de los medios digitales. En el presente artículo se citan los proyectos exitosos en la República de Croacia con los cuales se busca incentivar la lectura tradicional de libros y de medios digitales. Se enumeran las bases digitalizadas de creaciones literarias y obras digitales de renombrados autores croatas para jóvenes y niños accesibles en idiomas universales.

En Croacia, la producción de libros digitalizados se basa mayormente en la digitalización de contenidos literarios, lo que incluye literatura para jóvenes y niños (mayormente sus lecturas). Proyectos como éste representan un muy buen paso para la modernización del enfoque hacia la literatura infantil.

Asimismo, podemos concluir que con dichos proyectos se establece un buen puente entre las obras y los lectores que no tienen acceso a esta literatura. Por otra parte, la producción de verdaderas obras de literatura infantil digital, obras que se podrían adaptar por completo al nuevo medio, requiere un compromiso adicional por parte del autor, del editor y del propio mercado. Dado que un menor número de estas obras que existen hasta hoy lograron un éxito excepcional a nivel mundial, es probable que con un poco de buena voluntad, coraje y esfuerzo, le espere a la literatura croata un futuro promisorio en los medios digitales.